

ΚΕΙΜΕΝΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΠΑΙΔΙΚΑ - ΣΧΟΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ

Α. ΣΧΟΛΕΙΟ – ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ

Νίκος Καζαντζάκης, *Αναφορά στον Γκρέκο* (απόσπασμα), σ. 24

ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ	ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ
1. Να αναγνωρίζουν τα βασικά «γένη» της λογοτεχνίας (ποίηση /πεζογραφία /θέατρο) και τα «πρωτογενή» κειμενικά είδη: ποιήματα – αφηγήματα – θεατρικά κείμενα.	Εσωτερικά στοιχεία τα οποία διακρίνουν το κάθε είδος ενός λογοτεχνικού κειμένου: A. η αφήγηση στον ποιητικό, πεζό λόγο και θεατρικό λόγο: διηγήσεις σε πεζό , χωρισμός σε κεφάλαια ή σκηνές (μυθιστόρημα, διήγημα), αφηγηματικά ποιήματα, το αφηγηματικό στοιχείο στα θεατρικά κείμενα
2. Να αναγνωρίζουν βασικές μορφές της έντεχνης πεζογραφίας (διήγημα, νουβέλα, μυθιστόρημα), καθώς και άλλα είδη αφηγήσεων.	A. είδη πεζογραφικών κειμένων με βάση το θέμα και την πλοκή B. άλλα είδη αφηγήσεων: χρονικά, μαρτυρίες, ημερολόγια, (αυτο)βιογραφίες , με βάση τα εσωτερικά γνωρίσματα και την εποχή στην οποία γράφτηκαν
3. Να κατανοούν τα βασικά στοιχεία του αφηγηματικού λόγου.	A. τα γραμματικά πρόσωπα της αφηγηματικής γλώσσας: το εγώ του αφηγητή , το εσύ του αποδέκτη, το πρόσωπο για το οποίο γίνεται λόγος
4. Να κατανοούν μέσα από τη λογοτεχνία τον κόσμο των μικρών και τον κόσμο των μεγάλων και να τους αντιπαραβάλλουν: σχέσεις / αντιθέσεις της παιδικής και της ενήλικης ματιάς	A. αντιπαραβολή της σχολικής ζωής σήμερα με παλαιότερες μορφές σχολικής ζωής
5. Να κατανοούν και να ερμηνεύουν τις ανθρώπινες σχέσεις και τους ανθρώπινους χαρακτήρες σε διαφορετικές εποχές και κοινωνικά περιβάλλοντα.	A. θετικές και αρνητικές στάσεις που διέπουν τις ανθρώπινες σχέσεις: αλληλεγγύη, σεβασμός, βία, διακρίσεις, αλλοτρίωση, μοναξιά, περιθωριοποίηση
6. Να ευαισθητοποιούνται σε θέματα οικολογίας.	A. η σχέση του ανθρώπου με τη φύση και τα ζώα ως συστήματος που η διατάραξη του απειλεί τον ίδιο τον άνθρωπο

ΕΜΦΑΣΕΙΣ

A. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ: Πρωτοπρόσωπη αφήγηση ή αφήγηση του «εγώ»/ «εμείς», αυτοβιογραφία, εκφραστικά μέσα και λειτουργία τους

B. ΘΕΜΑΤΙΚΗ / ΑΞΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ: Παλαιά και Νέα Παιδαγωγική, σχέσεις δασκάλων – μαθητών, παιδική και ενήλικη «ματιά» (=θέαση του κόσμου)

1. Ο/Η εκπαιδευτικός καλεί τους/τις μαθητές/-τριες να εντοπίσουν τον συγγραφέα του κειμένου *Αναφορά στον Γκρέκο* και στη συνέχεια αναφέρεται συνοπτικά στον Νίκο Καζαντζάκη (ενώ προβάλλεται φωτογραφία του λογοτέχνη): 1883-1957 / Έλληνας συγγραφέας, με πλούσιο λογοτεχνικό, ποιητικό και μεταφραστικό έργο. Αναγνωρίζεται ως ένας από τους σημαντικότερους σύγχρονους Έλληνες λογοτέχνες και ως ο περισσότερο μεταφρασμένος παγκοσμίως. Έγινε ακόμη γνωστότερος μέσω της κινηματογραφικής απόδοσης των έργων του *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*, *Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά* και *Ο τελευταίος πειρασμός*.

2. Ανάγνωση από τον/την εκπαιδευτικό του εισαγωγικού σημειώματος (σ. 24), σύντομος σχολιασμός του τίτλου και αναφορά στο είδος του κειμένου. Το κείμενο είναι απόσπασμα από τη *μυθιστορηματική αυτοβιογραφία* του Νίκου Καζαντζάκη *Αναφορά στον Γκρέκο*. Πρόκειται για μια αναφορά της προσωπικής του πορείας προς τον Γκρέκο.¹ Επεξήγηση του λογοτεχνικού όρου *αυτοβιογραφία* [Δείκτης 2B] (για τον όρο βλ. http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4716/Lexiko-Logotechnikon-Oron-Gymnasiou-Lykeiou_html-apli/index01.htm, <https://selidodeiktes.greek-language.gr/lemmas/1990/1953>)

3. Ανάγνωση του κειμένου από τον/την εκπαιδευτικό. Οι μαθητές καλούνται να αποδώσουν το περιεχόμενο του αποσπάσματος. Στη συνέχεια, να εντοπίσουν τον χώρο, τον χρόνο, τα πρόσωπα και το θέμα του κειμένου με συγκεκριμένες φράσεις από το κείμενο και το εισαγωγικό σημείωμα.

4. Έπειτα, οι μαθητές/-τριες καλούνται να απαντήσουν στο ερώτημα: Πώς παρουσιάζει ο αφηγητής τον δάσκαλο, ως προς την εξωτερική του εμφάνιση, και με ποια εκφραστικά μέσα. Περαιτέρω, να επεξηγήσουν τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων που χρησιμοποιούνται. [Δείκτης 4A]

Ο αφηγητής παρουσιάζει τον δάσκαλο Περίανδρο Κρασάκη πολύ αδύνατο (ένα «καχεκτικό ανθρωπάκο»), «με αψηλό σκληρό κολάρο για να μη φαίνονται οι σκρόφουλες στο λαιμό του, με λιγνά σαν του τζιτζικά ποδαράκια, με άσπρο μαντιλάκι πάντα στο στόμα, με χοντρή, γεμάτη σπυριά κεφάλια, να φτύνει και να κόβεται η πνοή του».

Αναμένεται οι μαθητές/-τριες να εντοπίσουν τα εξής εκφραστικά μέσα:

- **Παρομοίωση:** «με τα λιγνά σαν του τζιτζικά ποδαράκια »
- **Μεταφορά:** «να κόβεται η πνοή του»
- **Επίθετα:** «στον καχεκτικό αυτό ανθρωπάκο», «με χοντρή, γεμάτη σπυριά κεφάλια»

Λειτουργία: Αποδίδεται πολύ παραστατικά και με χιούμορ η περιγραφή του συγκεκριμένου ήρωα. (Βλ. τη λειτουργία των υποκοριστικών *ανθρωπάκος* και *ποδαράκια* και της μεγεθυντικής λέξης *κεφάλια*)

Το όνομα του δασκάλου: ο αφηγητής παρομοιάζει τον δάσκαλό του («Ποιος ανέσπλαχνος νουνός... ανθρωπάκο») με τον συνονόμάτο του, τον Περίανδρο, τύραννο της Κορίνθου, που έζησε τον 7^ο αιώνα π.Χ. Ο Περίανδρος της Κορίνθου έμεινε στην ιστορία για τη σκληρότητα και την αυταρχική συμπεριφορά του απέναντι στους υπηκόους του. Ο συγγραφέας θέλει να μας δώσει την εντύπωση ότι ο δάσκαλος Περίανδρος συμπεριφέρεται στους άλλους με την ίδια σκληρότητα, όπως και ο τύραννος Περίανδρος της αρχαιότητας.

¹ Γκρέκο: Ο Δομήνικος Θεοτοκόπουλος (1541 – 1614), γνωστός επίσης με το ιταλικό προσωνύμιο El Greco, που σημαίνει Ο Έλληνας. Ήταν ζωγράφος, γλύπτης και αρχιτέκτονας της ισπανικής Αναγέννησης. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το εν λόγω μυθιστόρημα του Ν. Καζαντζάκη, βλ. ενδεικτικά Χριστίνα Ντουσιά, «Ο Καζαντζάκης αυτοβιογραφούμενος», στο Ν. Μαθιουδάκης (επιμ.), *Νίκος Καζαντζάκης, Ο κοσμοπαρωρής*, Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη, 2017, σσ. 180-210: <https://www.academia.edu/36675759> (πρόσβαση: 28.10.2022).

5. Στη συνέχεια οι μαθητές/-τριες καλούνται να απαντήσουν στο εξής ερώτημα: ποια είναι η στάση των μαθητών στο μάθημα και ποιο το αποτέλεσμα της διδακτικής μεθόδου που εφαρμόζει ο δάσκαλος. Ακολούθως, ζητείται από τους μαθητές να εντοπίσουν τα εκφραστικά μέσα με τα οποία παρουσιάζεται η στάση/συμπεριφορά των μαθητών, δίδοντας παράλληλα έμφαση στη λειτουργία τους. [Δείκτης 5]

Στάση μαθητών	Τεκμηρίωση /Φράσεις από τα κείμενα:
Οι μαθητές βαριούνται και περιμένουν να χτυπήσει το κουδούνι. Δεν θέλουν να μάθουν γράμματα και το μυαλό τους είναι συνεχώς έξω από την τάξη, στη φύση. Η φύση είναι ο τόπος του παιχνιδιού, της χαράς, της ελευθερίας και της ανεμελιάς.	-«Ωρες μας έπαιρνε τ' αυτιά ... να γλιτώσουμε.» -«Μια μέρα, ήταν άνοιξη, χαρά Θεού, τα παράθυρα... ακούμε για οξείες και περισπωμένες.» -«Σώπα, δάσκαλε ... ν' ακούσουμε το πουλί!»

Αποτέλεσμα της διδακτικής μεθόδου: Πρόκειται επομένως για ένα αρνητικό παράδειγμα δασκάλου, αφού οι μαθητές αποστηθίζουν τη γνώση, χωρίς πάντοτε να την κατανοούν. Δεν συμμετέχουν στο μάθημα, παρακολουθούν παθητικά τη διδασκαλία, χάνουν το ενδιαφέρον τους και βαριούνται.

Στάση/συμπεριφορά μαθητών/φράσεις από το κείμενο	Εκφραστικά μέσα
«το μυαλό μας είχε γίνει κι αυτό ανθισμένη μανταρινιά»	παρομοίωση: εδώ παρομοιάζει το μυαλό των μαθητών με την ανθισμένη μανταρινιά. Με αυτό τον τρόπο τονίζεται η αγάπη των παιδιών με τη φύση και η χαρά που αυτή τους προσφέρει. [Δείκτης 6]
«κι εμείς ακούγαμε τις φωνές στο δρόμο, τους μανάβηδες, τους κουλουρτζήδες, τα γαϊδουράκια που γκάριζαν και τις γειτόνισσες που γελούσαν» «Κι ίσια ίσια ένα πουλί είχε καθίσει στο πλατάνι της αυλής του σκοτεινού και κελαηδούσε.» «Τότε πια ένας μαθητής, χλωμός, κοκκινομάλλης, πού 'χε έρθει εφέτο από το χωριό, Νικολιό τον έλεγαν, δε βάσταξε, σήκωσε το δάχτυλο: – Σώπα, δάσκαλε, φώναξε· σώπα, δάσκαλε, ν' ακούσουμε το πουλί!»	εικόνα (ακουστική) εικόνα (οπτική, ακουστική) εικόνα (οπτική, ακουστική) ↓ Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τις εικόνες για να κάνει το κείμενο πιο παραστατικό και ζωντανό. Παράλληλα διεγείρει τη φαντασία του αναγνώστη και το κείμενο γίνεται ελκυστικό.

6. Στο σημείο αυτό ο/η εκπαιδευτικός καλεί τους/τις μαθητές/-τριες να απαντήσουν στο ερώτημα γιατί ο συγγραφέας επιλέγει τον συγκεκριμένο μαθητή, τον Νικολιό, για να πει την τελευταία φράση «Σώπα, δάσκαλε, φώναξε· σώπα, δάσκαλε, ν' ακούσουμε το πουλί!» στο τέλος του αποσπάσματος; Παράλληλα, **με αξιοποίηση της αρχής της βιωματικής μάθησης, οι μαθητές/-τριες καλούνται να αναφερθούν στη δική τους σχέση με τη φύση.** [Δείκτες 5 και 6]

Ο συγγραφέας επιλέγει τον Νικολιό, γιατί ήταν ένα παιδί που ήρθε από το χωριό στο Ηράκλειο. Παιδί που στο παρελθόν ζούσε μέσα στη φύση και απολάμβανε το κελάηδημα των πουλιών. Δεν είναι συγκεντρωμένος στο μάθημα, μιας και ο καθηγητής αποτυγχάνει να το κάνει ενδιαφέρον. Προτιμά να ασχοληθεί με τη φύση, που έξω από το παράθυρο της τάξης σφύζει από ζωή. Είναι μια λογική και αναμενόμενη αντίδραση, από έναν νεαρό μαθητή που βαριέται να ακούει τον μονόλογο ενός δασκάλου για οξείες και περισπωμένες. Δεν αγαπούσε το μάθημά του, αφού έλειπε η συμμετοχή των μαθητών και η ζωντάνια. Οι ενέργειες και οι απόψεις του Νικολιού συμβολίζουν τον κάθε μαθητή της συγκεκριμένης τάξης.

Γ. Ιωάννου, «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!» (απόσπασμα)

Το παρακάτω διήγημα, που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1979 και προέρχεται από τη συλλογή Εφήβων και μη (1982), συνδέεται στενά με τη σχολική ζωή. Αναφέρεται στην αγάπη του φιλόλογου για τη λαϊκή παράδοση, στη διδακτική μεθοδολογία του και στις δραστηριότητες που αναθέτει στους μαθητές του με σκοπό να εφαρμόσουν στην πράξη τις θεωρητικές γνώσεις του μαθήματος, να έρθουν σε επαφή με την τοπική λαϊκή τους παράδοση και να την αγαπήσουν και εκείνοι.

Πρόπερσι που φοιτούσα σ' ένα Γυμνάσιο της επαρχίας μάς είχε έρθει ένας νέος φιλόλογος με πολλή όρεξη για δουλειά. Αγαπούσε πολύ το σχολείο και τους μαθητές και βλέπαμε ότι ήθελε να γνωρίσει όχι μονάχα τους κατοίκους του τόπου και τα ζητήματά τους, αλλά και καθετί που είχε συμβεί στον τόπο από παλιά. Με λίγα λόγια, ήταν ένας ζωντανός και αξιαγάπητος άνθρωπος και οι εντόπιοι αμέσως τον αγάπησαν.

Καμιά φορά, όταν πηγαίναμε εκδρομή, έβαζε τα παιδιά που τον περιτριγύριζαν -και πάντοτε τον περιτριγύριζαν παιδιά- να λένε ιστορίες διάφορες από τον τόπο και κυρίως ιστορίες για το μέρος όπου είχαμε πάει εκδρομή. Ήταν ωραία μέσα στον καθαρό αέρα, στα λουλούδια και στα φυτά, ν' ακούς τις ιστορίες αυτές. Έλεγαν τα διάφορα ονόματα των χωραφιών, των βράχων, των πηγών, ακόμα και των μεγάλων δέντρων, κι εγώ τα άκουγα κατάπληκτος. Έλεγαν ιστορίες, παραμύθια, όμορφα ανέκδοτα, και προπάντων τραγουδούσαν δημοτικά τραγούδια. Αυτοί, φίλε μου, ξέρανε τη ρίζα τους και τη φύτρα* τους πάππου προς πάππου, ενώ εμείς καλά καλά ούτε τον παππού μας δεν ξέραμε. Και ο καθηγητής μέσα σ' όλα, κι ας έλεγε ότι είναι απ' την Αθήνα. Πώς τα ήξερε τόσα πράγματα; Ακόμα και τα ίδια τα παιδιά απορούσαν με τον εαυτό τους.[...]

Και σε λίγο καιρό, όταν στο μάθημα των Νέων Ελληνικών μπήκαμε στα δημοτικά τραγούδια, ο καθηγητής μας έφεγγε πια ολόκληρος. Μας έφερνε από το σπίτι του βιβλία διάφορα, μας διάβαζε από μέσα. Έφερνε δίσκους, μαγνητόφωνα, σλάιντς. Μόλις τελείωνε το μάθημα του βιβλίου, μας έκαννε προβολές, για να μας δείξει τόπους, φορεσιές, σπίτια, και έβαζε σιγανά στο μαγνητόφωνο ή στο πικάπ δίσκους με δημοτικά τραγούδια ν' ακούμε. Μας παρακινούσε μάλιστα ν' ακολουθούμε κι εμείς σιγοτραγουδώντας και έδινε αυτός πρώτος το παράδειγμα. Τα παιδιά ξεφοβήθηκαν και ξεντράπηκαν. Και μερικά που είχαν καλή φωνή, ζήτησαν από μόνα τους να πούνε τραγούδια του τόπου. Ο καθηγητής κατενθουσιάστηκε. Μας φάνηκε μάλιστα για μια στιγμή σαν δακρυσμένος, μα ίσως και να μην ήταν. Όσο τα άλλα τραγουδούσαν, δυο τρία παιδιά, αγόρια και κορίτσια χόρευαν το τραγούδι μες στην τάξη σιγανά. Στο τέλος, χειροκροτήσαμε αυθόρμητα και μόνο τότε είδαμε τον καθηγητή μας κάπως στενοχωρημένο. «Θ' ανησυχήσουμε τους άλλους», μας είπε. Πού να ήξερε, τι γινόταν προηγουμένως, με κάτι άλλους καθηγητές. Τι φασαρία και τι κακό, κι αυτό χωρίς χορούς και τραγούδια.[...]

Και πραγματικά, βγαίνοντας διάλειμμα, από τις ερωτήσεις που μας έκανναν τα άλλα παιδιά, διαπιστώσαμε πως μόνο το χειροκρότημά μας είχαν ακούσει. Τους εξηγήσαμε και μας κοίταζαν κατάπληκτοι. «Και δεν κάνετε μάθημα;», μας ρωτούσαν. «Μάθημα δεν είναι αυτό;», τους απαντούσαμε. «Εσείς, που κάνετε αλλιώς μάθημα, τι ξέρετε για δημοτικά τραγούδια, σκοπούς, ακόμα και χορούς; Ξέρετε αυτό, ξέρετε εκείνο, ξέρετε το άλλο;», τους αρχίσαμε. Δεν ήξεραν οι καημένοι τίποτα, περιττό να το πούμε. Αλλά ήξεραν πολύ καλά από κατάλογο, άγριες ή φαρμακερές φωνές και τρεμούλες.

Σε μερικές μέρες, αφού μας έδωσε διάφορες οδηγίες, μας έβαλε να μαζέψουμε από τις γιαγιάδες, τους παππούδες και τις διάφορες θείες, τραγούδια, παραμύθια, εθίματα. Σε λίγο, το τι άρχισαν να φέρνουν εκείνα τα παιδιά, δε λέγεται. Ήταν τόσος ο ενθουσιασμός που σκορπίστηκε, ώστε όλο το χωριό αυτό συζητούσε. «Μπράβο στο δάσκαλο! Αυτός είναι δάσκαλος!», έλεγαν στο καφενείο. Και το θεωρούσαν τιμή τους, να καθίσει στο τραπέζι τους και να τον κεράσουν.

Γ. Ιωάννου, *Εφήβων και μη*, Αθήνα, Κέδρος, 1982.

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2246/Keimena-Neoellinikis-Logotechnias-B-Gymnasiou_html-empl/indexB_3.html

Άξονες συνανάγνωσης / συνεξέτασης του πυρηνικού με το συνεξεταζόμενο κείμενο:

α) Θεματική / αξιακό περιεχόμενο: μέθοδος διδασκαλίας, σχέση δασκάλου – μαθητή, τύποι δασκάλων [Δείκτες: 4 και 5]

β) Λογοτεχνικός γραμματισμός: Βασικές μορφές της έντεχνης πεζογραφίας και άλλα είδη αφηγήσεων (αυτοβιογραφία, διήγημα), βασικά στοιχεία του αφηγηματικού λόγου [Δείκτες: 2 και 3]

i. Ανάγνωση του διηγήματος του Γ. Ιωάννου από τον/την εκπαιδευτικό, αφού προηγηθούν: α) Πολύ συνοπτική αναφορά στον πεζογράφο Γ. Ιωάννου (βλ. ενδεικτικά <https://biblionet.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%89%CF%80%CE%BF/?personid=7311>) και β) διάκριση ανάμεσα στο λογοτεχνικό είδος του πυρηνικού κειμένου (απόσπασμα από **αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα**) και του συνεξεταζόμενου κειμένου (**διήγημα**).

Για το διήγημα, βλ. ενδεικτικά http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/4716/Lexiko-Logotechnikon-Oron-Gymnasiou-Lykeiou_html-apli/index04.htm
http://archeia.moec.gov.cy/sm/281/glossario_logo_oron_anath.pdf (σ. 12) [δείκτης: 2]

ii. Ελεύθερος σχολιασμός του συνεξεταζόμενου κειμένου, σε συνάρτηση με το πυρηνικό, από τους/τις μαθητές/-τριες. **Στο πλαίσιο της αδιαμεσολάβητης πρόσληψης του κειμένου**, εκμείωση παρατηρήσεων διακειμενικού τύπου (π.χ. να κρίνουν αν τα δύο αφηγήματα «συνομιλούν» μεταξύ τους και, αν ναι, ως προς τι) ή και άλλων διαπιστώσεων, στο πλαίσιο της συνεξέτασης μορφής και περιεχομένου. Στο τέλος αυτής της δραστηριότητας αναμένεται να εκμειευθούν από τους/τις μαθητές/-τριες οι άξονες συνανάγνωσης των δύο κειμένων.

iii. Ακολούθως, οι μαθητές/-τριες καλούνται να παρουσιάσουν τους τύπους των δασκάλων των δύο κειμένων. Τους ζητείται να εστιάσουν την προσοχή τους: α. στις μεθόδους διδασκαλίας που χρησιμοποιούν και β. στη στάση/συμπεριφορά τους προς τους μαθητές. Οι απαντήσεις τους πρέπει να είναι τεκμηριωμένες με φράσεις από τα κείμενα. **[Δείκτης 5] [Συνδυαστική υλοποίηση του δείκτη 3: βλ. αμέσως πιο κάτω]**

	α. Μέθοδος διδασκαλίας	Τεκμηρίωση /Φράσεις από τα κείμενα:
--	-------------------------------	--

<p>Κείμενο 1: Αναφορά στον Γκρέκο</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Πίστευε ότι τα παιδιά μάθαιναν με τη μέθοδο της αποστήθισης. • Χρησιμοποιούσε το μονόλογο. Ο διάλογος ως μέσο αγωγής ήταν άγνωστος. • Οι μαθητές δεν συμμετέχουν καθόλου στο μάθημα. Ήταν παθητικοί δέκτες σ' αυτά που τους έλεγε ο δάσκαλος. 	<p>«Κοιτάζαμε το δάσκαλο να ιδρώνει απάνω στην έδρα, να λέει, να ξαναλέει και να θέλει να καρφώσει στο μυαλό μας τη γραμματική...»</p>
<p>Κείμενο 2: «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!»</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ο δάσκαλος χρησιμοποιεί καινούρια μέθοδο διδασκαλίας. Τους διάβαζε αποσπάσματα από σχετικά βιβλία, τους έφερνε δίσκους από τους οποίους άκουγαν δημοτικά τραγούδια, τους παρακινούσε μάλιστα να τα σιγοτραγουδήσουν, ακόμα και να τα χορεύουν, τους έκανε προβολές με σλάιντς, για να τους δείξει τόπους, φορεσιές, σπίτια. Οι μαθητές αυτενεργούν και αποκτούν γνώσεις εμπειρικά και ευχάριστα. • Οι μαθητές συμμετέχουν στο μάθημα (διάλογος). Μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα, χωρίς να φοβούνται. • Ο δάσκαλος ενθαρρύνει τους μαθητές σε δραστηριότητες που ξεφεύγουν από τα όρια του τυπικού αναλυτικού προγράμματος και τους καλλιεργεί δημιουργικά ενδιαφέροντα. 	<p>«Μας έφερνε από το σπίτι του βιβλία διάφορα, μας διάβαζε από μέσα. Έφερνε δίσκους, μαγνητόφωνα, σλάιντς. Μόλις τελείωνε το μάθημα του βιβλίου, μας έκανε προβολές, για να μας δείξει τόπους, φορεσιές, σπίτια, και έβαζε σιγανά στο μαγνητόφωνο ή στο πικάπ δίσκους με δημοτικά τραγούδια ν' ακούμε. Μας παρακινούσε μάλιστα ν' ακολουθούμε κι εμείς σιγοτραγουδώντας και έδινε αυτός πρώτος το παράδειγμα.</p> <p>«...δυο τρία παιδιά, αγόρια και κορίτσια χόρευαν το τραγούδι μες στην τάξη σιγανά».</p> <p>«Σε μερικές μέρες, αφού μας έδωσε διάφορες οδηγίες, μας έβαλε να μαζέψουμε από τις γιαγιάδες, τους παππούδες και τις διάφορες θείες, τραγούδια, παραμύθια, εθίματα».</p>

Στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας (και με βάση την **αρχή της συνεξέτασης μορφής και περιεχομένου**), ο/η εκπαιδευτικός καθοδηγεί τους/τις μαθητές/-τριες να παρατηρήσουν ποιο πρόσωπο αφήγησης (α', β', γ' πρόσωπο) χρησιμοποιούν οι αφηγητές των συνεξεταζόμενων κειμένων στα αποσπάσματα με τα οποία τεκμηρίωσαν την πιο πάνω απάντησή τους. Καθοδηγούνται, επίσης, να εντοπίσουν, παράλληλα ρήματα ή αντωνυμίες από τα κείμενα που το επιβεβαιώνουν (βλ. υπογραμμισμένες λέξεις, πιο πάνω στη δεξιά στήλη (Δείκτης 3Α).

Αναμένεται οι μαθητές/-τριες να καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι και στα δύο αφηγήματα υπάρχει **πρωτοπρόσωπη αφήγηση**. Ακολουθώντας, να επεξηγήσουν τη λειτουργία της:

Η πρωτοπρόσωπη αφήγηση έχει τη δύναμη της προσωπικής μαρτυρίας, εξασφαλίζει αμεσότητα, πειστικότητα, αληθοφάνεια και εξομολογητικό χαρακτήρα στην αφήγηση. Ο αφηγητής συμμετέχει στα γεγονότα.

Στη συνέχεια, οι μαθητές/-τριες προχωρούν στο δεύτερο σκέλος της ερώτησης iii (σύγκριση της στάσης/της συμπεριφοράς τους προς τους μαθητές, στα δύο κείμενα) και συμπληρώνουν τον πίνακα που παρατίθεται πιο κάτω:

	β. Συμπεριφορά – Στάση δασκάλου απέναντι στους μαθητές	Τεκμηρίωση /Φράσεις από τα κείμενα:
Κείμενο 1 <i>Αναφορά στον Γκρέκο</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Δεν κτυπά τους μαθητές του, δεν ασκεί δηλαδή σωματική βία, αλλά ασκεί λεκτική και ψυχολογική βία πάνω τους. • Τους μιλά με άσχημο τρόπο. Τους αποκαλεί ζώα και γουρούνια. • Έχει μανία με την καθαριότητα και το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι αν τα παιδιά είναι καθαρά και πλένονται. • Είναι τελείως αδιάφορος προς τους μαθητές όσον αφορά την εκπαίδευσή τους. Π.χ. Αν καταλαβαίνουν μάθημα ή αν έχουν οποιοσδήποτε απορίες. 	<p>«Δεν έδερνε αυτός, δεν παρακαλούσε, μα κουνούσε τη χοντρή, γεμάτη σπυριά κεφάλια του.»</p> <p>«– Ζώα, μας φώναζε, γουρούνια, αν δεν πλένεστε κάθε μέρα με σαπούνι, δε θα γίνετε ποτέ σας ανθρώποι.»</p> <p>«[...] αν δεν πλένεστε κάθε μέρα με σαπούνι, δε θα γίνετε ποτέ σας ανθρώποι. Τι θα πει, μαθές, άνθρωπος; Αυτός που πλένεται με σαπούνι. Το μυαλό δε φτάνει, κακομοίρηδες, χρειάζεται και σαπούνι. Πώς θα παρουσιαστείτε στον Θεό με τέτοια χέρια; Πηγαίνετε έξω στην αυλή να πλυθείτε!»</p>
Κείμενο 2 «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!»	<ul style="list-style-type: none"> • Αγαπούσε πολύ τους μαθητές του και ενδιαφερόταν γι' αυτούς. • Ενθάρρυνε τους μαθητές του να συμμετέχουν στο μάθημα. Τους συμπεριφέρεται με οικειότητα και κατανόηση, δεν είναι απόμακρος. 	<p>«Αγαπούσε πολύ το σχολείο και τους μαθητές...»</p> <p>«Μας παρακινούσε μάλιστα ν' ακολουθούμε κι εμείς σιγοτραγουδώντας και έδινε αυτός πρώτος το παράδειγμα. Τα παιδιά ξεφοβήθηκαν και ξεντράπηκαν».</p>

iv. Έπειτα οι μαθητές/-τριες καλούνται **να χαρακτηρίσουν** τον τύπο του κάθε δασκάλου, με βάση τη στάση του και τη συμπεριφορά του απέναντι στους μαθητές. **[Δείκτης 5]**

Κείμενο 1: <i>Αναφορά στον Γκρέκο</i>	Κείμενο 2: <i>Να 'σαι καλά, δάσκαλε!</i>
αδιάφορος, απόμακρος, άγριος, αυταρχικός, σκληρός, βάνουσος, χρησιμοποιεί λεκτική βία, αγενής, κακός παιδαγωγός	συνεργάτης και σύμβουλος των μαθητών, φιλικός, αξιαγάπητος, ζωντανός, στοργικός, καλός παιδαγωγός

v. Ακολουθώντας οι μαθητές/-τριες καλούνται να εντοπίσουν **τα συναισθήματα** που ένιωθαν οι μαθητές για τους δασκάλους τους, τεκμηριώνοντας την απάντησή τους με στοιχεία από το κάθε κείμενο. **[Δείκτης 5]**

	Συναισθήματα:	Τεκμηρίωση/Φράσεις από τα κείμενα:
Κείμενο 1: <i>Αναφορά στον Γκρέκο</i>	ανία, αδημονία	«κι εμείς ακούγαμε τις φωνές στο δρόμο, τους μανάβηδες, τους κουλουρτζήδες, τα γαϊδουράκια που γκάριζαν και τις γειτόνισσες που γελούσαν, και περιμέναμε πότε να χτυπήσει το κουδούνι, να γλιτώσουμε.»

	φόβος, ντροπή, θυμός αγωνία	«Ζώα, μας φώναζε, γουρούνια» «κάθε μέρα επιθεωρούσε τα χέρια μας, τ' αυτιά μας, τη μύτη, τα δόντια, τα νύχια»
Κείμενο 2: «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!»	αγάπη ενθουσιασμός εκτίμηση σεβασμός χαρά	«τον περιτριγύριζαν παιδιά» «Τα παιδιά ξεφοβήθηκαν και ξεντράπηκαν».

νί. Στη συνέχεια ζητείται από τους/τις μαθητές/-τριες να συγκρίνουν τη σχέση των παιδιών με τη φύση στα δύο αφηγήματα. Έπειτα, να αναφερθούν στη δική τους σχέση με τη φύση. **(Δείκτης 6Α)**

α. Ν. Καζαντζάκης, *Αναφορά στον Γκρέκο*: «Σώπα, δάσκαλε, φώναξε· σώπα, δάσκαλε, ν' ακούσουμε το πουλί!

β. Γ. Ιωάννου, «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!»: «Ήταν ωραία μέσα στον καθαρό αέρα, στα λουλούδια και στα φυτά, ν' ακούς τις ιστορίες αυτές. Έλεγαν τα διάφορα ονόματα των χωραφιών, των βράχων, των πηγών, ακόμα και των μεγάλων δέντρων, κι εγώ τα άκουγα κατάπληκτος.»

Οι μαθητές/-τριες αναμένεται να απαντήσουν:

α. ότι ο μικρός μαθητής ζητά να διακοπεί η διδασκαλία, προκειμένου να απολαύσουν τα παιδιά καλύτερα το κελήδισμα ενός πουλιού, καθώς το θεωρούν πιο ευχάριστο και σημαντικό από το σχολικό μάθημα [Ν. Καζαντζάκης, *Αναφορά στον Γκρέκο*].

β. τα παιδιά περνούσαν όμορφα έξω στη φύση, τους άρεσε να λένε ο ένας στον άλλο τα διάφορα ονόματα των χωραφιών, των βράχων, των πηγών, ακόμα και των μεγάλων δέντρων. [Γ. Ιωάννου, «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!»]

- Τα παιδιά στη φύση χρησιμοποιούν τη φαντασία τους για να παίξουν.
- Νιώθουν ωραία ανάμεσα στα λουλούδια και τα φυτά.

γ. Σήμερα (βιωματικές αναφορές, με βάση τις εμπειρίες των μαθητών)

- Ασκούν και το σώμα τους. Μαθαίνουν να σκαρφαλώνουν, να ισορροπούν, να κρεμιούνται, να τρέχουν.
- Οι ήχοι, οι μυρωδιές και οι εικόνες που προσφέρει η φύση μειώνουν το άγχος.
- Η φύση είναι ο «τόπος» της ανεμελιάς και της ξεγνοιασιάς.
- Μαθαίνουν να σέβονται τη φύση, να την προστατεύουν και να αντιληφθούν ότι ο καθένας είναι υπεύθυνος για να προστατευθεί το περιβάλλον που ζούμε.
- Πόσο συχνά έχουν αυτές τις εμπειρίες, της ζωής μέσα στη φύση, τα παιδιά της εποχής μας;

Εργασίες για το σπίτι

1. Στα κείμενα *Αναφορά στον Γκρέκο* και «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!» έχουμε δύο διαφορετικά μοντέλα σχολικής διδασκαλίας. Αφού τα εντοπίσετε, να γράψετε δύο εκφραστικά μέσα, σε κάθε κείμενο, με τα οποία παρουσιάζεται κάθε ένα από αυτά τα μοντέλα διδασκαλίας.

2. α. Να εξηγήσετε πώς περιγράφεται ο δάσκαλος στα κείμενα του Ν. Καζαντζάκη *Αναφορά στον Γκρέκο* και του Γ. Ιωάννου «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!». β. Να αναφέρετε με τη χρήση ποιου ρηματικού προσώπου εξιστορούνται οι αναμνήσεις των αφηγητών

για τους δασκάλους τους στα δύο κείμενα και γ. Να σχολιάσετε τη λειτουργία αυτού του είδους της αφήγησης.

3. Να εντοπίσετε το μάθημα στο οποίο αναφέρεται ο Ν. Καζαντζάκης στην *Αναφορά στον Γκρέκο*. Να κρίνετε αν αυτό το μάθημα θεωρείται ακόμη και σήμερα στο σχολείο ως το πιο «βασικό» ή «δύσκολο».

Δημιουργικές εργασίες

Να επιλέξετε μία από τις πιο κάτω εργασίες:

1. Συνθέστε τον «τόπο» της σχολικής ζωής άλλοτε και σήμερα, καταγράφοντας τις συνήθειες/αντιλήψεις/συμπεριφορές που τον συνθέτουν στο κείμενο *Αναφορά στον Γκρέκο* που μελετήσατε και συγκρίνοντας με τα προσωπικά σας βιώματα στο σημερινό σχολείο. Βλ. *Βιβλίο Εκπαιδευτικού*, σ. 26 (http://archeia.moec.gov.cy/sm/12/logos_anagki_psychis_vivlio_ekpaideftikou.pdf)
2. Να εικονογραφήσετε ένα δικό σας σκίτσο ή γελοιογραφία με θέμα το παλαιό ή το σύγχρονο σχολείο.
3. Να γράψετε ένα δικό σας λογοτεχνικό κείμενο (ποίηση ή διήγημα) με τίτλο «Να 'σαι καλά, δάσκαλε!» (δηλ. με τον τίτλο του διηγήματος του Γ. Ιωάννου).

Σύνταξη και επιμέλεια της διδακτικής πρότασης: Χριστίνα Οικονομίδου, Φιλολόγος

Εποπτεία: Δρ Λεωνίδας Γαλάζης, Επιθεωρητής Μ.Ε. Φιλολογικών Μαθημάτων,

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Οκτώβριος 2022